

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΠΛΑΣΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

«Συνομιλώντας με τη Γκούερνικα»

Κείμενα- Επιμέλεια: Πολυξένη Λαδιά
Εκπαιδευτικός
Υποψήφια Διδάκτωρ Μουσειοπαιδαγωγικής

Μάρτιος 2008

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «Συνομιλώντας με τη Γκουέρνικα»

Περίληψη

Το Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα: «Συνομιλώντας με τη Γκουέρνικα» απευθύνεται σε μαθητές Γ΄ Γυμνασίου και Α΄ Λυκείου και στόχο έχει οι μαθητές να:

- *Να γνωρίσουν ένα από τα σημαντικότερα ίσως έργα του 20^{ου} αιώνα και να εμβαθύνουν στους λόγους που οδήγησαν τον Πικάσο στην δημιουργία του (ιστορικό-πολιτικό πλαίσιο της εποχής).*
- *Να εκφράσουν την προσωπική τους αγωνία για κοινωνικά ή πολιτικά προβλήματα της εποχής μας και να αποφασίσουν ένα δικό τους τρόπο διαμαρτυρίας, έκφρασης ή κοινωνικής δράσης.*

Πρόκειται για ένα σχέδιο εργασίας (Project) δύο εβδομάδων που βοηθά τους μαθητές να επεξεργαστούν με διαδοχικά βήματα τον πίνακα και τα μηνύματά του.

Μπορεί να συνδεθεί με Μαθήματα του Αναλυτικού Προγράμματος (Ιστορία, Εικαστικά, Γλώσσα, Κοινωνική Και Πολιτική Αγωγή, κα.), περιλαμβάνει ερωτήσεις, προτάσεις για δραστηριότητες, ανάλυση του έργου, λογοτεχνικά και άλλα κείμενα καθώς και κατάλογο διαδικτυακών τόπων. Πραγματοποιείται σε δύο στάδια και αποτελεί χρήσιμο εργαλείο για τους εκπαιδευτικούς που θέλουν να προσεγγίσουν με ένα εναλλακτικό τρόπο το έργο.

Το ΕΠ : «Συνομιλώντας με τη Γκουέρνικα» είναι ένα σχέδιο εργασίας (Project) δύο εβδομάδων που περιλαμβάνει διαφορετικά στάδια υλοποίησης και βοηθά τους μαθητές να επεξεργαστούν με διαδοχικά βήματα τον πίνακα και τα μηνύματά του. Απευθύνεται σε μαθητές Γ΄ Γυμνασίου και Α΄ Λυκείου, αυτό που κυρίως επιδιώκει είναι οι μαθητές να:

- *Να γνωρίσουν το σημαντικότερο ίσως έργο του 20^{ου} αιώνα και να κατανοήσουν- εμβαθύνουν στους λόγους (τις κοινωνικές και πολιτικές συνιστώσες) που οδήγησαν τον Πικάσο στην δημιουργία του.*
- *Να εκφράσουν την προσωπική τους αγωνία για κοινωνικά ή πολιτικά προβλήματα της εποχής μας και να αποφασίσουν ένα δικό τους τρόπο διαμαρτυρίας, έκφρασης ή κοινωνικής δράσης*

Επιμέρους στόχοι

- Να γνωρίσουν τα βασικά χαρακτηριστικά μοντέρνων τεχνοτροπιών (ιδιαίτερα του Κυβισμού, αλλά και του Σουρεαλισμού, του Εξπρεσιονισμού) και τα έργα των σημαντικότερων εκπροσώπων τους
- Να μπορούν να αναλύσουν ή να περιγράψουν ένα έργο βασιζόμενοι στα μορφοπλαστικά χαρακτηριστικά (σύνθεση- συμβολισμός)
- Να αξιοποιούν την δημιουργική τους φαντασία και να αυτενεργούν στα πλαίσια μιας σύγχρονης εικαστικής έκφρασης
- Να προσδιορίζουν ένα συγκεκριμένο κοινωνικό ζήτημα ή ένα πρόβλημα και να συνεργάζονται με άλλους για να αποφασίσουν σχετικά με μια κατάλληλη έκφραση που ενσωματώνει τις απόψεις τους και ως άτομα και ως πολίτες μιας κοινότητας.
- Να εκφράζουν και να τεκμηριώνουν την άποψή τους
- Να συμμετέχουν ενεργά ως μέλη μιας ομάδας στην ανάληψη αποφάσεων και τρόπων έκφρασης- δράσης

Η βιωματική προσέγγιση του θέματος θα δώσει δυνατότητες ενεργητικής εμπλοκής εκπαιδευτικών και μαθητών στη διεξαγωγή του προγράμματος και όπως όλα τα προγράμματα μακράς διάρκειας επιδιώκει την πολυεπίπεδη προσέγγιση του θέματος (εδώ του εικαστικού έργου), την συναισθηματική εμπλοκή των συμμετεχόντων και την προσωπική δημιουργική δραστηριότητα. Εξάλλου η εργασία σε ομάδες και η σύνδεση πνευματικών εργασιών με χειρωνακτικές βοηθάει στην ανάπτυξη της συνεργατικότητας, της δημιουργικότητας παράλληλα με την επίτευξη γνωστικών στόχων και την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης. Ανταποκρίνεται στις προσωπικές ανάγκες των μαθητών μέσα από την επιλογή προσωπικών ερμηνειών, κρίσεων, απόψεων καθώς και τρόπων έκφρασης και δράσης.

Σύνδεση με ΑΠΣ

Η διασύνδεση με το αναλυτικό πρόγραμμα και ιδιαίτερα με το μάθημα των **Εικαστικών** είναι προφανής¹, ενώ με το μάθημα της **Γλώσσας**² προκύπτει από τις δυνατότητες προφορικής και γραπτής έκφρασης που παρέχουν οι δραστηριότητες του προγράμματος και στην Ενότητα *Ειρήνη και Πόλεμος* όπου υπάρχει ερμηνευτικό κείμενο για τον πίνακα.

Διασυνδέσεις με το μάθημα της **Ιστορίας** προκύπτουν μέσα από τα κεφάλαια που αφορούν θέματα σχετικά με το φασισμό-ναζισμό³ και τις Τέχνες του 20^{ου} αιώνα⁴ και με την **Κοινωνική Και Πολιτική Αγωγή** στην Ενότητα Κοινωνικά Προβλήματα⁵

Προτείνεται έρευνα σε : βιβλιοθήκες, εφημερίδες, Διαδίκτυο

Επεξεργασία

Ο Πικάσο⁶ γνώρισε τους δυο μεγάλους πολέμους που έγιναν στην Ευρώπη, τον Α' Παγκόσμιο (1914-1918) και τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο (1939-1945) και τις συμφορές που προξένησαν στην ανθρωπότητα . Γνώρισε το σκληρό πρόσωπο του ανθρώπου, τη βία από άνθρωπο σε άνθρωπο. Η Ισπανία από το 1936 ως το 1939 βίωσε ένα φοβερό εμφύλιο πόλεμο: ο δικτάτορας Φράγκο αντιμετώπιζε με το δημοκρατικό λαό. Ο Πικάσο, από την πρώτη στιγμή, *στράφηκε εναντίον του φασισμού και υποστήριξε τις ελευθερίες του λαού*. Το 1937 συγκλονίστηκε όταν έμαθε ότι η πόλη Γκουέρνικα βομβαρδίστηκε από το στρατηγό Φράγκο. Χιλιάδες άνθρωποι σκοτώθηκαν και η πόλη καταστράφηκε. Ο Πικάσο εμπνεύστηκε από αυτό το αληθινό γεγονός και θέλησε να διαμαρτυρηθεί ενάντια σ' όλους τους πολέμους. Ζωγράφησε την Γκουέρνικα, μια μεγάλη τοιχογραφία (3,5X7,8 μέτρα) μόλις σε 5-6 εβδομάδες, για να την παρουσιάσει στη Διεθνή Έκθεση των Παρισίων το 1937, ενάμιση μήνα μετά το βομβαρδισμό της μικρής βασκικής πόλης.

Το έργο φέρνει σε επαφή το μαθητή με ένα πολιτισμό και μια χώρα που έζησε ανάλογες περιπέτειες με τη δική μας, έναν αιματηρό εμφύλιο πόλεμο, μια μακρόχρονη δικτατορία, ενώ με μεγάλες θυσίες και οι δύο λαοί κατάφεραν σχεδόν ταυτόχρονα να επαναφέρουν στη χώρα τους τη δημοκρατία

1. Ο Πικάσο με την Γκουέρνικα έδωσε το πιο αντιπολεμικό και αντιφασιστικό μήνυμα στην ιστορία της τέχνης και γενικότερα στην ιστορία του σύγχρονου κόσμου.

---

¹ **Εικαστικά** Γ' Γυμνασίου, σ. 10, 66-69

² **Νεοελληνική Γλώσσα** Γ' Γυμνασίου, σ. 93-94, Βιβλίο Εκπαιδευτικού σ. 67-73

³ **Ιστορία** Γ' βιβλίο Δασκάλου σ. 109-110

⁴ **Ιστορία** Γ' βιβλίο Δασκάλου σ. 151

⁵ **Κοινωνική Και Πολιτική Αγωγή**, σ. 46-49, και στο διαδίκτυο :

⁶ Βιογραφικά για τον ζωγράφο και πληροφορίες για το έργο του υπάρχουν στους συνδέσμους που παραθέτουμε πιο κάτω

Διαβάζουμε το **Πόλεμος και πόνος**⁷.. (ή οποιοδήποτε άλλο σχετικό κείμενο) και έπειτα καταθέτουμε τις πρώτες μας σκέψεις. Εξετάζουμε την απόφασή του Πικάσο να χρησιμοποιήσει ένα έργο τέχνης (ο κοινωνικός ρόλος της Τέχνης) προκειμένου να διαμαρτυρηθεί για το βομβαρδισμό της Γκουέρνικα:

- Τι ήταν αυτό που τον επηρέασε ώστε να προβεί σε μια πολιτική ενέργεια;
- Τι συνέβαινε στη ζωή του Πικάσο αυτή τη εποχή;
- Ποια επίδραση έχει ασκήσει η προηγούμενη εργασία του, το *Όνειρο και το Ψέμα Franco*, στην απόφασή του να δημιουργήσει τη *Γκουέρνικα*;

Επισημαίνουμε στους μαθητές ότι μόνο ερμηνείες ή υποθέσεις μπορούμε να κάνουμε, για τη σκέψη του Πικάσο, δεδομένου ότι δεν είναι δυνατό να διαβαστεί το μυαλό ενός άλλου προσώπου (το πρόβλημα της ερμηνείας ενός εικαστικού έργου). Ζητάμε να δικαιολογήσουν τις υποθέσεις – ερμηνείες τους βασιζόμενοι στις πληροφορίες που θα συγκεντρώσουν από τα βιβλία, τον ιστοχώρο, καθώς επίσης και από αυτό που μπορεί να δουν στο ζωγραφικό έργο.

2. Ζητήστε από τους μαθητές να παρατηρήσουν προσεκτικά τον πίνακα και να απαντήσουν στις ακόλουθες ερωτήσεις

- Γιατί πιστεύετε ότι ο Πικάσο επέλεξε το χρώμα, τις γραμμές και τις μορφές που έκανε;
- Πώς αυτά τα μορφοπλαστικά στοιχεία συμβάλλουν στη δύναμη του πολιτικού μηνύματος;
- Ποιες μορφές συμπεριέλαβε και πώς τις απεικόνισε;
- Γιατί έκανε αυτές τις επιλογές, (παραδείγματος χάριν, γιατί συμπεριέλαβε μια μητέρα και ένα παιδί; Ένα στρατιώτη που πεθαίνει ; ένα άλογο; ένα ταύρο;)
- Ποια συμβολική σημασία έχουν αυτές οι μορφές στον Πικάσο; (προσωπικά και πολιτικά)

3. Κατόπιν συζητήστε πώς ο Πικάσο πέτυχε να αποδώσει το θυμό-αγανάκτηση και τη θλίψη του για το βομβαρδισμό της Γκουέρνικα.

- Τι είπαν οι σύγχρονοι του Πικάσο για τη Γκουέρνικα; (απάντηση στο <http://www.wikipedia.gr> στο Γκουέρνικα -Ζωγραφική)

⁷ Από το βιβλίο των Κένετ Φράνσες και Μήσαμ Τέρν, Γνωριμία με τη Ζωγραφική, εκδ. Διάγραμμα, σελ. 8-9 βλ. πιο κάτω. Επιλέξαμε το συγκεκριμένο κείμενο ενδεικτικά. Υπάρχουν πολυάριθμα κείμενα αφιερωμένα στην Γκουέρνικα και τον Πικάσο που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως αφορμής-εισαγωγή.

- Τι είπε ο ίδιος ο Πικάσο για αυτόν τον πίνακα; (Πηγές: ΒΗΜΑgazino: 22 Απριλίου 2007 και Το Βήμα: 27 Απριλίου 2007)
- Ποιες είναι οι δικές σας σκέψεις-συναισθήματα για το έργο

4. Ακριβώς όπως ο Πικάσο έφτιαξε την Γκουέρνικα σαν μια φωνή διαμαρτυρίας, να συζητήσετε με τους μαθητές αν νιώθουν ότι για οποιεσδήποτε καταστάσεις πρέπει να ληφθούν πολιτικά μέτρα.

- Ποιο κοινωνικό ζήτημα εσείς αισθάνεται ότι σας απασχολεί και θα είχατε την ανάγκη να διαμαρτυρηθείτε έντονα για αυτό και γιατί;

5. Ζητήστε από τους μαθητές να ερευνήσουν περαιτέρω το ζήτημα που είναι σημαντικό για αυτούς. Μετά από την έρευνά τους, μπορούν να συντάξουν μια δήλωση (Υπόμνημα-θέση) γιατί επέλεξαν αυτό το ζήτημα, πώς έχει επιπτώσεις σε αυτούς, ως άτομα και ως πολίτες μιας κοινότητας⁸

6. Ζητήστε να παρουσιάσουν την δήλωση(υπόμνημα –θέση) στην τάξη και να συζητήσουν τους τρόπους με τους οποίους μπορούν να εκφράσουν αποτελεσματικότερα τις απόψεις τους (δηλ. μέσω επιστολών σε κυβερνητικούς φορείς ή τους κοινοτικούς ηγέτες , μέσω της εικαστικής τέχνης, της ποίησης, της μουσικής, του θεάτρου ή του χορού, μέσω του ακτιβισμού μέσω της δημόσιας διαμαρτυρίας, μαζικών κινητοποιήσεων, δημοσιεύσεις στον ημερήσιο τύπο κτλ.)

- Ποιο θέμα επιλέξατε να διαπραγματευτείτε και γιατί
- Τι είδους δράσεις επιλέξατε;
- Σκεφτείτε τρόπους με την ομάδα σας να τις υλοποιήσετε.

7. Ομαδοποιούν τις δηλώσεις σε κατηγορίες, οργανώνονται σε ομάδες, επιλέγουν ποιο θέμα θα διαπραγματευτούν και αποφασίζουν σε ένα συλλογικό τρόπο έκφρασης ή δράσης

8. Ενώ οι μαθητές έχουν προγραμματίσει ποια μορφή έκφρασης θα λάβει η άποψή τους, συζητάμε:

- Ποιες σημαντικές αποφάσεις έπρεπε να λάβουν;
- Ποιες συγκρούσεις προέκυψαν στην ομάδα και πώς τις επίλυσαν;

⁸ Σε πρώτο στάδιο κάθε παιδί μπορεί να εργαστεί μόνο του και κατόπιν να χωριστούν σε ομάδες

- Τι έκαναν εάν οι πολιτικές θέσεις τους ήταν αμφισβητούμενες; Εάν οι φίλοι ή η οικογένεια διαφώνησαν με την άποψή τους;
- Πώς συνδύασαν τα προσωπικά συναισθήματά τους με τις απόψεις ολόκληρης της ομάδας;
- Πώς θα επαναδιαπραγματευτούν το πρόγραμμά τους (επαναδιατυπώνουν μια επιστολή, επαναλαμβάνουν ένα σύνθημα, επανασυνθέτουν ένα τραγούδι, σχεδιάζουν μια έκθεση) για να καταστήσουν το μήνυμά τους πιο ισχυρό;

10. Για να ολοκληρώσετε το πρόγραμμα, σχεδιάστε μια ημέρα ακτιβισμού ή μια έκθεση στην οποία κάθε ομάδα θα εξηγήει και θα παρουσιάζει το ζήτημα που επέλεξε για να διαμαρτυρηθεί ή να δημοσιοποιήσει.⁹

Το Παράρτημα που ακολουθεί περιλαμβάνει **ανάλυση του έργου**, διάφορα **κείμενα** από βιβλία και εφημερίδες που ο εκπαιδευτικός και οι μαθητές μπορούν να συμβουλευτούν, πίνακα με σχετικές **ιστοσελίδες** καθώς και **φύλλο εργασίας** με ερωτήσεις πολλαπλών επιλογών που δεν κουράζουν τους μαθητές και ερωτηματολόγιο (για τον εκπαιδευτικό) για την αξιολόγηση του Εκπαιδευτικού Προγράμματος

⁹ Το πρόγραμμα (σε μια σύντομη μορφή του) μπορεί να ολοκληρωθεί και στο στάδιο 3, με μια εικαστικού περιεχομένου δράση, π.χ. την δημιουργία ενός συλλογικού έργου όπου θα υπάρχει 1. ένα εικαστικό ζητούμενο, π.χ. **κολάζ** (ασπρόμαυρων φωτογραφιών, κυβιστικών μορφών, κ.α.), **γκράφιτο** στο χώρο του σχολείου ή σε κάποιο σημείο της πόλης, ή **video-art** με μουσική και φωτογραφίες πολέμων, οδύνης και προσφυγιάς που δημοσιεύτηκαν σε ταινίες, εφημερίδες, και περιοδικά. π.χ. και 2. ένα κεντρικό θέμα πόλεμος, φτώχεια, προσφυγιά, μετανάστες, οι πρόσφατες πυρκαγιές στην Πελοπόννησο, κ.α.

Μπορεί επίσης να κλείσει με την **προβολή ταινιών** με αντιφασιστικό και αντιπολεμικό περιεχόμενο, π.χ. :

1. *Ψηλά τα χέρια Χίτλερ*, Θανάσης Βέγγος Ελληνικός κινηματογράφος
2. *Τι έκανες στον πόλεμο Θανάση*, Ντίνος Κατσουρίδης
3. *Ο Μεγάλος Δικτάτωρ*, Τσάπλιν
4. **Γκουέρνικα**, Αλαίν Ρεναί
5. *Η ζωή είναι ωραία* Μπενίνι, κ.α.

Επιπλέον μπορούν να ακούσουν **αντιπολεμικά τραγούδια**: π.χ.

Μ. Λοΐζος, Τραγούδια του δρόμου, Νέγρικα
 Μικρούτσικος, Τραγούδια της λευτεριάς
 Χατζηδάκης, Κύκλος με την κιμωλία
 Λεοντής, Καπνισμένο τσουκάλι
 Η μπαλάντα του νεκρού στρατιώτη -Milva
 How Many-Bob Dyllan
 The unknown soldier-Doors
 Imagine-Lennon, κ.α.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Σελίδες στο διαδίκτυο

Ελληνόγλωσσοι σύνδεσμοι

1. <http://www.peri-grafis.com/ergo.php?id=207>

περιέχει βιογραφικό και έργα του καλλιτέχνη

2. http://web.auth.gr/virtuelschool/1.3/youngs/art/Picasso/PICASSO_guernica.html:

η σελίδα του ΑΠΘ περιέχει ερωτήσεις και δραστηριότητες για τον πίνακα.

3. <http://politikokafeneio.com/mistes/index.htm>

Περιέχει αφιέρωμα στον Πικάσο , με κείμενα του ίδιου και των: Ορέστη Κανέλλη, Οδυσσέα Ελύτη, Prerre Joly, Πωλ Ελύάρ, ο Απολλιναιρ, Αλέκου Κοντόπουλος, Γιάννη Χαϊνή, ο Ζωρζ Σαντούλ, κ.α. και τέλος πολλές φωτογραφίες από πίνακες του Picasso.

4. <http://www.sek-ist.gr/766/11.htm>

πληροφορίες για τα γεγονότα της εποχής, την καταστροφή της Γκουέρνικα και το κίνημα των Βάσκων

5. <http://www.tf.auth.gr/teloglion/default.aspx?lang=el-GR&page=448>

Πληροφορίες για την Έκθεση Χαρακτικών Έργων με τίτλο «Picasso, Suite 347», που θα παρουσιαστεί στο Τελλόγλειο Ίδρυμα Τεχνών Α.Π.Θ. από **τις 25 Ιανουαρίου** έως **τις 16 Απριλίου 2008**. Η σημαντική αυτή συλλογή περιλαμβάνει 347 χαρακτικά που ο Πικάσο δημιούργησε από τις 16 Μαρτίου μέχρι τις 5 Οκτωβρίου του 1968 και ανήκει στο Ίδρυμα Bancaja της Βαλένθια. Είναι μια από τις πέντε σειρές χαρακτικών (Epreuve d' artiste), που κυκλοφορούν με την υπογραφή, σε όλα τα χαρακτικά, του ίδιου του Πικάσο

6. http://www.matia.gr/7/73/7304/7304_2_04.html

Άρθρο της Αμαλίας Ηλιάδη

7. <http://www.clab.edc.uoc.gr/seminar/art/history/%CE%97%20%CE%A4%CE%AD%CF%87%CE%BD%CE%B7/various/kivismos.htm> και

<http://10gym-patras.ach.sch.gr/kybism.htm> : άρθρα για τον κυβισμό

Ξενόγλωσσοι σύνδεσμοι

1. <http://www.museoreinasofia.es/portada/portada.php?> :

Το Εθνικό Μουσείο Τέχνης Βασίλισσα Σοφία όπου εκτίθεται το έργο

2. http://encarta.msn.com/media_461577405_761569324_-

1_1/Pablo_Ruiz_y_Picasso_Quick_Facts.html και <http://el.wikipedia.org/>

περιέχουν βιογραφικό και πολλές πληροφορίες για τον καλλιτέχνη και το έργο του.

3. <http://www.museopicassomalaga.org/>:

Μουσείο Πικάσο –Μάλαγα περιέχει Online συλλογή με πολλά έργα του Πικάσο

4. http://www.insecula.com/salle/photo_MS01608.html

Μουσείο Πικάσο στο Παρίσι

5. <http://www.picasso.com/> : Περιέχει κείμενα και έργα του Πικάσο

Βιβλία για τον Πικάσο στα ελληνικά

- Ανρί Ζιντέλ, Πάμπλο Πικάσο, εκδ. Μεταίχμιο, 2004.
- Άρθουρ Μίλερ, Αϊνστάιν, Πικάσο. Ο χώρος ο χρόνος και η ομορφιά, εκδ. Τραυλός, 2002.
- Rodari Florian, Μια Κυριακή με τον Πικάσο, εκδ. Αμμος Τίμοθου Χίλτον (μφ. Ανδρέας Ρικάκης), *Πικάσο*, εκδ. Υποδομή, 1982
- Τίμοθου Χίλτον (μφ. Ανδρέας Ρικάκης), *Πικάσο*, εκδ. Υποδομή, 1982
- Χέζλεγουντ Τζούλιετ, Γνωριμία με τον Πικάσο, εκδ. Πατάκη
- Γκερνίκα - Η βιογραφία ενός συμβόλου του 20ού αιώνα» Γκέις Βαν Χένσμπεργκεν (Μετάφραση: Άδωνις Σαμψών -Επιμέλεια: Γιώτα Καραγιάννη) Εκδόσεις «Μικρή Άρκτος

Ανάλυση του έργου¹⁰

Ο Πικάσο ολοκλήρωσε αυτό των μνημειακών διαστάσεων πίνακα-τοιχογραφία μόλις σε 6 εβδομάδες δουλεύοντας πυρετωδώς. Χρησιμοποίησε συμβολική γλώσσα για ν' αποδώσει τα νοήματα.

Ο πίνακας αρχίζει από το δεύτερο επίπεδο αριστερά με μια **γυναίκα-μητέρα** που κρατάει το νεκρό παιδί στην αγκαλιά της. Όλες οι φόρμες είναι τραβηγμένες προς τα κάτω, σα να επιδρούν πάνω τους οι νόμοι της βαρύτητας. Η μητέρα με το παιδί έχει μισάνοιχτο το στόμα της. Μ' αυτόν τον τρόπο ο Πικάσο παρουσιάζει τον πόνο να μοιάζει με κραυγή. Έντονο στοιχείο που τονίζεται με το τριγωνικό σχήμα της γλώσσας. Το στόμα της μητέρας θυμίζει το στόμα του αλόγου.

Επάνω στο πρώτο επίπεδο απεικονίζεται ένας **ταύρος**. Ο ίδιος ο ζωγράφος είπε ότι ο ταύρος δεν είναι μόνο ο φασισμός, αλλά η βιαιότητα και το σκοτάδι. Όλες οι φιγούρες στρέφονται προς το μέρος του, αλλά αυτός κοιτάζει έξω από τα δρώμενα.

Δίπλα πάνω στο τραπέζι, ένα **πουλί**. Ο συμβολισμός των ψυχών που χάνονται.

Λίγο χαμηλότερα στο πρώτο επίπεδο, κείται το διαμελισμένο σώμα του **νεκρού πολεμιστή**. Είναι η μοναδική ανδρική φιγούρα, γιατί όλο το δράμα παίζεται από γυναίκες. Η στάση που ο Πικάσο σχεδίασε τον πολεμιστή με τα χέρια απλωμένα δεξιά και αριστερά θυμίζει Εσταυρωμένο. **Ο νεκρός πολεμιστής, είναι συμβολική μορφή της θυσίας του Ισπανικού λαού.**

Στο κέντρο δεσπόζει η μορφή ενός **αλόγου** που πληγωμένο από λόγχη, χλιμιντρίζει από τον πόνο. Έχει τον κυρίαρχο ρόλο σ' αυτόν τον πίνακα και συμβολίζει το ισπανικό λαό που απεγνωσμένα φωνάζει ζητώντας βοήθεια. Το σώμα του καλύπτεται από ένα είδος γραμμάτων και είναι γνωστό ότι σε προκαταρκτικό σχέδιο ο Π. χρησιμοποίησε εφημερίδες.

Πάνω από το κεφάλι του αλόγου κρέμεται μια **ηλεκτρική λάμπα**, που συμβολίζει ίσως το φως του σύγχρονου πολιτισμού (ή τη βόμβα;) και έρχεται σε αντίθεση με τη **λάμπα πετρελαίου** που κρατά στο προτεταμένο χέρι της η γυναικεία μορφή που βγαίνει από το παράθυρο. Συμβολίζει ίσως το ρόλο της συνείδησης που έρχεται να

¹⁰ Άλκης Χαραλαμπίδης η τέχνη του 20^{ου} αιώνα τόμος 2, Θεσσαλονίκη 1993, σ. 185-189

φωτίζει αυτά που γίνονται τριγύρω ή κατά τον Χαραλαμπίδη πρόκειται για μια αλληγορία της Αλήθειας.

Προς τα δεξιά του πίνακα απεικονίζονται άλλες δύο γυναικείες μορφές . Η πρώτη με ανοιχτό διασκελισμό κατευθύνεται προς το κέντρο του πίνακα και η δεύτερη ψηλότερα υψώνει χέρια σε μια κραυγή αγωνίας

Τα ημίλευκα και λευκά τριγωνάκια εννοούν, ότι το κτίριο φλέγεται και εντείνουν την ένταση του πίνακα.

Ο χώρος μέσα στον οποίο διαδραματίζονται τα γεγονότα δεν είναι καθορισμένος. Όλα βρίσκονται σ' ένα χώρο απροσδιόριστο, που μοιάζει με εσωτερικό δωματίου αλλά και εξωτερικό. Μπορεί να είναι μέρα ή και νύχτα

Ο Πικάσο χρησιμοποίησε την τεχνοτροπία του κυβισμού,¹¹ όπου με τα έντονα γεωμετρικά σχήματα, τον κατακερματισμό των μορφών και τη μεγάλη αντίθεση φωτεινού – σκοτεινού, μπόρεσε να εκφράσει καλύτερα την αγωνία και τη φρίκη των ανθρώπων μπροστά σ' αυτό το γεγονός.

Τα σκούρα χρώματα του έργου σε τόνους του μαύρου, του άσπρου και του γκριζου, δεν δείχνουν τίποτε άλλο, παρά το φόβο που επικρατεί παντού.

Πολλά από τα εικονογραφικά μοτίβα που συμπεριλαμβάνονται στον πίνακα ο καλλιτέχνης τα είχε επεξεργαστεί πιο πριν κυρίως σε σχέδια και χαρακτικά., πχ. ο ταύρος, η ταυρομαχία και η ιδέα του θανάτου αποτελούν θεμελιακό άξονα στο έργο του Π. Η Ισπανία εξάλλου είναι ίσως η μοναδική χώρα στην Ευρώπη που είναι εξοικειωμένη με το θάνατο ως φυσικό θέαμα¹²

Ο πίνακας απεικονίζει ένα ιστορικό γεγονός, τη στιγμή της έκρηξης, τις συνέπειες του βομβαρδισμού, το θρήνο, την ανθρώπινη αγωνία και η μικρή πόλη της Γκουέρνικα γίνεται σύμβολο της καταδυνάστευσης ενός κόσμου ολόκληρου από τη ναζιστική θηριωδία.

Πόλεμος και πόνος (Η Γκουέρνικα, από το βιβλίο των Κένετ Φράνσες και Μήσαμ Τέρν, Γνωριμία με τη Ζωγραφική, εκδ. Διάγραμμα, σελ. 8-9)

Η Γκουέρνικα δείχνει τα βάσανα και τις συμφορές του πολέμου. Μια γυναίκα κρατάει το νεκρό παιδί της στην αγκαλιά και κλαίει απελπισμένη. Ένα άλογο πισωπατάει σφαδάζοντας καθώς μια λόγχη του τρυπάει το κορμί. Ένας άνδρας πεθαίνει με το σπασμένο σπαθί του στο χέρι. Δεξιά, μια γυναίκα, που τα ρούχα της έχουν πάρει

---

¹¹ Περισσότερα για τον Αναλυτικό Κυβισμό του Πικάσο και του Μπράκ βλ στο άρθρο της Βάσω Κ. Ηλιάδη (Παιδοψυχολόγος-Ζωγράφος) «Πάμπλο Πικάσο, ο εκπατρισμένος ζωγράφος» <http://www.archive.gr/modules.php?name=News&file=article&sid=175>

¹² Η περιφρόνηση του ανθρώπου προς το θάνατο (Duende) βρίσκει την έκφρασή του στην ταυρομαχία (Corrida) την εθνική ισπανική φιέστα που συνδυάζει πλήθος συναισθημάτων και συμβολισμών (Χαραλαμπίδης 1993: 188-189)

φωτιά, πέφτει από ένα σπίτι που καίγεται. Όλα φαίνονται τσακισμένα και παραμορφωμένα.

Ο πίνακας ζωγραφίστηκε από τον Πάμπλο Πικάσο το 1937. Ο ζωγράφος ήταν εξαιρετικά ταραγμένος από τον εμφύλιο πόλεμο που σπάραζε την πατρίδα του, την Ισπανία. Μαθαίνοντας το βάρβαρο αεροπορικό βομβαρδισμό της μικρής πόλης Γκουέρνικα, ένοιωσε φρίκη. Ο Πικάσο ζωγράφησε αυτό τον πίνακα για να δείξει πόσο απαίσιος και καταστροφικός είναι ο πόλεμος, και του 'δωσε τ' όνομα της πόλης. Η Γκουέρνικα είναι ένας πολύ μεγάλος πίνακας, μεγαλύτερος απ' τον τοίχο ενός συνηθισμένου δωματίου.

Αυτή η εικόνα δεν είναι πολύχρωμη. Έχει μόνο μαύρο, άσπρο και γκριζό. Ίσως ο ζωγράφος θεώρησε ότι η ομορφιά των χρωμάτων δεν ταίριαζε σ' ένα τόσο τραγικό θέμα. Δε σου φαίνεται πως ακούς τους φοβερούς ήχους; Κραυγές, ουρλιαχτά, βογκητά. Μπορείς να δεις ότι τα περισσότερα ζώα και άνθρωποι έχουν ανοιχτό το στόμα σα να βγάζουν κραυγές πόνου. Ο ζωγράφος τα 'κανε όλα να μοιάζουν κομματιασμένα, στραβωμένα κι άσχημα.

Τι αισθάνεσαι βλέποντας αυτές τις γραμμές και τα σχήματα αραδιασμένα το ένα πάνω στ' άλλο;

“Είμαι θυμωμένος”, “Είμαι πληγωμένος”: αυτές οι κουβέντες ίσως να λένε τα πιο έντονα συναισθήματα που εκφράζει η εικόνα. Με ποιον τρόπο ο καλλιτέχνης μας μεταδίδει αυτά του τα συναισθήματα; Άκουσες τους φοβερούς ήχους, είδες τα κοφτερά σχήματα, τη ζωγραφιά χωρίς χρώμα.

Κοίταξε τα πρόσωπα. Είναι μεγάλα άσπρα σχήματα με μάτια τρομαγμένα και στόματα ανοιχτά σα να οδύρονται. Φαίνονται και τα δύο μάτια σε κάθε πρόσωπο, όπως κι αν είναι γυρισμένο. Τα μάτια είναι ορθάνοιχτα και στυλωμένα με τρόμο, σα μάτια πεθαμένου. Στο πάνω μέρος της εικόνας κρέμεται μια γυμνή λάμπα ηλεκτρικού. Ρίχνει φως για να φανούν οι συμφορές του πολέμου. Οι αχτίνες σχηματίζουν μυτερά δόντια. Ο ζωγράφος τις έκανε έτσι κοφτερές θέλοντας να μας αναστατώσει, να ερεθίσει τα νεύρα μας.

Μ' αυτές και άλλες λεπτομέρειες μπόρεσε ο Πικάσο να μας πει πως κάτι τρομερό έγινε σ' αυτή την πόλη.

Έχεις δει ποτέ στα επίκαιρα του σινεμά εικόνες από αληθινό πόλεμο; Έχεις σκεφτεί πως σκοτώνονται άνθρωποι και ζώα στις μάχες; Παρόλο που ο Πικάσο έφτιαξε την εικόνα του με αφορμή τον πόλεμο στην Ισπανία, η Γκουέρνικα είναι μια εικόνα διαμαρτυρίας ενάντια σε κάθε πόλεμο. Κι αυτός είναι ο λόγος που έγινε διάσημη. Άνθρωποι απ' όλο τον κόσμο τη βλέπουν και καταλαβαίνουν τι ήθελε να πει ο ζωγράφος.

Ζωγραφίζοντας τον τρόμο

(Άρθρο της Χαράς Κιοσέ για την έκθεση του Κυκλαδικού Μουσείου «Πάμπλο Πικάσο: Σπουδές για την Γκερνίκα» στις 24 - 31 Δεκεμβρίου 1999 στο ΒΗΜΑ, 19/09/1999)

Θα πρέπει να ήταν πολύ θυμωμένος ο Πικάσο όταν τον Μάιο του 1937 έκανε τα πρώτα σχέδια για την Guernica, που τόσο άδικα είχε ισοπεδωθεί πριν από λίγες ημέρες από τον βομβαρδισμό των φασιστικών αεροπλάνων. Ήδη ο πόλεμος μαινόταν εδώ και έναν χρόνο στην Ισπανία και η αυτοεξόριστη δημοκρατική κυβέρνηση χρειαζόταν για να αναζωπυρωθεί η διεθνής συμπαράσταση. Έτσι ελήφθη η γενναία απόφαση να συμμετάσχει η Ισπανία στη διεθνή έκθεση των Παρισίων, αναθέτοντας στον ήδη διάσημο ζωγράφο να φιλοτεχνήσει ένα έργο στις διαστάσεις του τοίχου του περιπτέρου. Η ανάθεση έγινε τον Ιανουάριο του 1937, η Γκερνίκα βομβαρδίστηκε στις 27 Απριλίου και τα πρώτα σχέδια για τη βασκική πόλη έχουν ημερομηνία 1η Μαΐου 1937. Μόλις δύο ημέρες προηγουμένως στη γαλλική εφημερίδα «L' Humanite» είχαν δημοσιευθεί οι πρώτες φωτογραφίες από την ισοπεδωμένη Γκερνίκα που συντάραξαν την οικουμένη. Ήταν άλλωστε και η πρώτη φορά όπου ο κόσμος έβλεπε ως ποιο βαθμό μπορούσε να φθάσει η άγρια δύναμη της καταστροφής. Λίγα χρόνια αργότερα, ο τρόμος θα επαναλαμβανόταν στη Δρέσδη και στη Χιροσίμα, το ίδιο άδικα, το ίδιο αδικαιολόγητα, το ίδιο βάρβαρα.

Εθνικό σύμβολο

Το θέμα που αρχικά, πριν από τον βομβαρδισμό, είχε διαλέξει ο Πικάσο για το ισπανικό περίπτερο ονόμαζε «Όνειρο και ψεύδος του Φράνκο», καθώς μέσα στο πλαίσιο της συμφωνίας που είχε κάνει με τη δημοκρατική κυβέρνηση ήταν ένα έργο που θα συγκινούσε τη διεθνή κοινότητα σε σχέση με τον ισπανικό εμφύλιο και θα διευκόλυνε τις διαπραγματεύσεις των δημοκρατικών για προμήθειες όπλων. Η μεγάλη παρέλαση όμως της Πρωτομαγιάς στο Παρίσι και η κραυγή των χιλιάδων ανθρώπων που πλημμύρισαν τους δρόμους του δεν του άφησαν περιθώρια για άλλο παρά μόνο για μια δική του αυτή τη φορά κραυγή τρόμου ενάντια στην καταστροφή της Ισπανίας και στον ανηλεή βομβαρδισμό των αθώων. Η Γκερνίκα δεν είχε στρατιωτικούς στόχους να προσφέρει στα εχθρικά αεροπλάνα. Μόνο γυναικόπαιδα διέθετε.

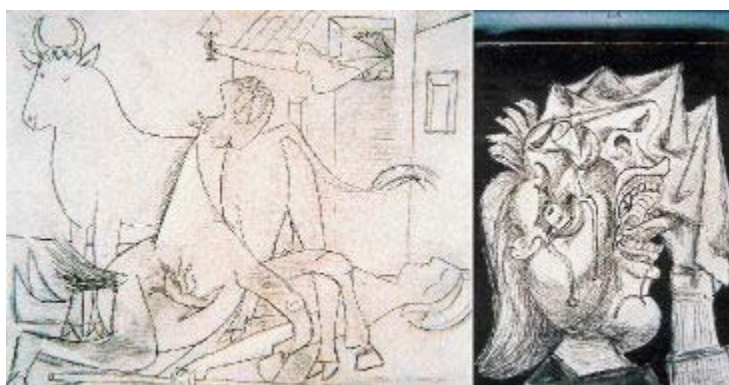
Στο έργο δεν υπάρχουν αεροπλάνα, όπλα, στρατιώτες. Υπάρχει μόνο το ξάφνιασμα, ο τρόμος, το γιατί στην αδικία. Η «Γκερνίκα» του Πικάσο έγινε θρύλος, το εθνικό σύμβολο της δημοκρατικής Ισπανίας, η δική μας κραυγή κατά του πολέμου. Οσο διαρκούσε η δικτατορία του Φράνκο στην Ισπανία και αρκετά χρόνια μετά η «Γκερνίκα» έμεινε στις ΗΠΑ, σύμφωνα με την επιθυμία του ίδιου του ζωγράφου που δεν ήθελε το έργο του να βρίσκεται στη φασιστική Ισπανία. Μετά τον θάνατο του Πικάσο η αμερικανική κυβέρνηση αποφάσισε ότι το έργο ανήκε στη δημοκρατική Ισπανία και έπρεπε να βρίσκεται και να εκτίθεται στη Μαδρίτη ως

σύμβολο της ισπανικής δημοκρατίας. Οι Ισπανοί δεν δέχονταν το έργο να φύγει με τίποτε από την πρωτεύουσά τους ούτε ακόμη όταν τους ζητήθηκε για τα εγκαίνια του νέου μεγάλου μουσείου μιας άλλης βασκικής πόλης, του Μπιλμπάο.

Από τις 24 ως τις 31 Δεκεμβρίου θα φιλοξενηθεί στη νέα πτέρυγα του Κυκλαδικού Μουσείου στο Μέγαρο Σταθάτου η έκθεση «Πάμπλο Πικάσο: σπουδές για την Γκερνίκα». Η έκθεση θα περιλαμβάνει 23 σχέδια, ένα χαρακτηριστικό και δύο λάδια... «υστερόγραφα» του δράματος. Θα εκτεθεί επίσης και ένα αντίγραφο της «Γκερνίκα» σε σμίκρυνση 10% από το φυσικό μέγεθος του πρωτοτύπου που βρίσκεται στη Μαδρίτη στο Μουσείο Κέντρου Τέχνης Βασίλισσα Σοφία. Ακόμη θα παρουσιαστούν και οκτώ φωτογραφίες από τα διάφορα στάδια του έργου, τις οποίες τράβηξε η σουρεαλίστρια φωτογράφος Ντόρας Μάαρ η οποία έζησε για ένα διάστημα μαζί με τον Πικάσο.

Η έκθεση, η οποία προβλέπεται να είναι από τα μεγαλύτερα γεγονότα του εφετεινού φθινοπώρου, είναι το δεύτερο σκέλος μιας σημαντικής πολιτιστικής ανταλλαγής μεταξύ Ελλάδας και Ισπανίας που επιτεύχθηκε χάρη στη χορηγία της Telestet αλλά κυρίως στην πρωτοβουλία της κυρίας Ντόλλης Γουλανδρή και στην ακούραστη συμμετοχή της στα πολιτιστικά δρώμενα του τόπου. Το πρώτο μέρος αυτής της ανταλλαγής ήταν η έκθεση ενός μεγάλου τμήματος της κυκλαδικής συλλογής του Μουσείου Γουλανδρή στο Μουσείο Βασίλισσα Σοφία της Μαδρίτης. Η κυκλαδική έκθεση διήρκεσε τρεις μήνες, σημειώνοντας απρόσμενη επιτυχία από πλευράς ανταπόκρισης του κοινού, καθώς εκτέθηκε σε δύο αίθουσες δίπλα στα έργα των μεγάλων ζωγράφων του 20ού αιώνα, ώστε να μπορεί να γίνεται εύκολα η αντιπαράθεση ανάμεσα στην τέχνη της τρίτης χιλιετίας π.Χ. και του 20ού αιώνα μ.Χ. και - όπως αναφέρθηκε στον ισπανικό Τύπο - η εμπειρία ήταν συγκλονιστική.

Τα πρώτα σχέδια

Πίσω στην «Γκερνίκα» του Πικάσο τώρα και στα σχέδια που θα δούμε στην Αθήνα. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι οι πρώτες γραμμές του έργου μπήκαν την Πρωτομαγιά του 1937. Σε κατάσταση φρενιτιδας σχεδόν ο μεγάλος Ισπανός έκανε τις πρώτες 10 ημέρες του Μαΐου το ένα μετά το άλλο διάφορα σχέδια που στη συνέχεια μετέφερε σε καμβά. Ανάμεσά τους ήταν σύνθετες σπουδές μορφών, οκτώ σπουδές για το άλογο - θέμα που μαζί με τον ταύρο πάντα τον συγκινούσε - τρεις σπουδές με διάφορες μορφές και ακόμη τρία σχέδια με τη γυναικεία μορφή που κρατά στα χέρια της το νεκρό παιδί της, τη δική του Pieta. Σε αυτά τα σχέδια οι στάσεις των μορφών δεν είναι αναγκαστικά εκείνες που αποφάσισε να βάλει στο τελικό έργο του. Δείχουν όμως περισσότερο από οτιδήποτε άλλο την κατάσταση στην οποία βρισκόταν ο ζωγράφος και το παίδεμα ψυχής όσο έβγαζε από μέσα του το έργο.

Πρωταγωνιστικό λοιπόν ρόλο στη σύνθεση παίζουν ο ταύρος και το άλογο. Αυτά τα δύο στοιχειωμένα όντα, που είναι σαν να τα ξέσχισε από άλλα αγαπημένα έργα του για να τα μεταφέρει εδώ, κυριαρχούν στη σύνθεση και είναι σαν να κραυγάζουν δυνατότερα από τους ανθρώπους. Παρακολουθώντας αυτές τις μελέτες και τις διαφορετικές θέσεις που τους δίνει κάθε φορά στο έργο ο καλλιτέχνης, μπορούμε να καταλάβουμε το άγχος και την αγωνία του γι' αυτό που έγινε. Με αυτό το έργο «ο Πικάσο μπήκε στον πόλεμο» έγραψε ο Pierre Daux, κυριότερος βιογράφος του. Είναι μια κραυγή τρόμου αποτυπωμένη σε 21 σχέδια και μια μεγάλη σύνθεση που από την πρώτη στιγμή φάνηκε ότι θα ήταν ένα από τα μεγαλύτερα έργα του 20ού αιώνα, ενός αιώνα όπου ο τρόμος και η αγωνία βάδισαν χέρι χέρι με την ανάπτυξη και την αναζήτηση ενός πιο δίκαιου κόσμου, χωρίς περιττούς συμβολισμούς και δίχως πολλά λόγια.

Στην «Γκερνίκα» τοποθέτησε τους μύθους και την ιστορία του, τις ρίζες και τις παραδόσεις της Ισπανίας και μαζί την ανθρωπιά του. Ο Μινώταυρος, το άλογο, οι κουβαριασμένοι άνθρωποι είναι γι' αυτόν όλος ο κόσμος της Μεσογείου, η πάλη και οι αρχαίες τελετουργίες που μέσα από το χωνευτήρι τους θα διοχετεύσει τις απόκρυφες σκέψεις και τους μύχιους φόβους του. Για όλα αυτά είμαστε τυχεροί που σε αυτή την έκθεση θα δούμε τη σταδιακή πρόοδο του έργου, ώσπου να φθάσει στην τελική μορφή του, την κραυγή του μεγάλου τρόμου.

Η αιματοβαμμένη «Γκερνίκα» θυμάται...

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=12212&subid=2&tag=9226&pubid=406460>

Η «Γκερνίκα» φαίνεται να κρύβει τα χρόνια της. Ουδέποτε έχασε την αμεσότητα ή τη δύναμή της να συγκινεί και να συγκλονίζει. Ουδέποτε, από το 1937 που δημιουργήθηκε από τον Πικάσο, σταμάτησε να είναι μάρτυρας της Ιστορίας.

Απεικονίζοντας τη σύγχρονη μαζική σφαγή, συγκαλυμμένη πίσω από αρχαία τελετουργικά του θανάτου, ταυτίστηκε με κάθε αποτρόπαιη θηριωδία του πολέμου

στον πλανήτη. Και τέτοιες υπήρξαν πολλές μετά την ισοπέδωση της πνευματικής πρωτεύουσας των Βάσκων.

Ακριβώς αυτήν την ορμητική δύναμη της «Γκερνίκα» στον χρόνο, ως σύμβολο εναντίον κάθε πράξης που αφήνει πίσω της θάνατο και καμένη γη, περιγράφει ο Γκέις βαν Χένσμπεργκεν στην ιδιότυπη βιογραφία του αριστουργήματος του Πικάσο. Αυτή η δύναμη είναι που έκανε την «Γκερνίκα» να αποκτήσει τη δική της ζωή, σφυρηλατώντας μια σχέση με το κοινό που συχνά διαφοροποιούνταν εντελώς από τη ζωή του δημιουργού της.

Η βιογραφία ξεκινά από την καταστροφή της ομώνυμης βασκικής πόλης, στη διάρκεια του ισπανικού εμφυλίου, όταν στις 26 Απριλίου 1937 εξήντα ιταλικά και γερμανικά αεροπλάνα έριχναν βροχηδόν εμπρηστικές βόμβες στην Γκερνίκα. Ο Πικάσο, εντός πέντε εβδομάδων, απελευθέρωσε τη δημιουργική του ενέργεια, δίνοντας μορφή σε μια αποπλιστική εικόνα μέσα στο χάος, μέσα σε 36 τετραγωνικά μέτρα καμβά.

Οι φωτογραφίες που τράβηξε η τότε ερωμένη του Ντόρα Μάαρ είναι ίσως το καλύτερο καταγεγραμμένο παράδειγμα της δημιουργίας ενός έργου εν εξελίξει στην ιστορία της τέχνης. Πρωτοπαρουσιάστηκε το καλοκαίρι της ίδιας χρονιάς στο ισπανικό περίπτερο της Παγκόσμιας Εκθεσης του Παρισιού. Οι κριτικοί ήταν επιφυλακτικοί και η επίσημη βασκική αντιπροσωπεία υποδέχτηκε τον πίνακα ψυχρά.

Ο Βάσκος ζωγράφος Ουθελάι, μάλιστα, που ήταν πικραμένος γιατί δεν είχε ανατεθεί σε αυτόν το έργο-σύμβολο, είχε πει: «... απλώς ένα πορνογράφημα 7 επί 3 μέτρων, εξευτελισμός της Γκερνίκα, των Βάσκων, των πάντων». Επικράτησε το συμπέρασμα στην κριτική της Εβανς: «Ο πίνακας θα μετατρεπόταν σε αυθύπαρκτη οντότητα». Ο τεράστιος καμβάς, μετά την επιτυχή έκθεσή του στο Λονδίνο, ξεδιπλώθηκε πολλές φορές, αφήνοντας ίχνη φθοράς, στην περιοδεία του στις ΗΠΑ, βοηθώντας την Εκστρατεία Αρωγής Ισπανών Μεταναστών, σύμφωνα και με την επιθυμία του Πικάσο. Η παραμονή του στην Αμερική συνέπεσε με την πόλωση του εκεί καλλιτεχνικού κόσμου που αναζητούσε την ταυτότητά του έναντι της ευρωπαϊκής υπεροχής.

Η «Γκερνίκα» από τη μια επιβλήθηκε στον δημόσιο βίο της Αμερικής, συνεχίζοντας να αφυπνίζει συνειδήσεις όσον αφορά τον καταστρεπτικό Β Παγκόσμιο, και από την άλλη πυροδότησε το κίνημα του αφηρημένου εξπρεσιονισμού, ενώ μπήκε στον πυρήνα του Μουσείου Μοντέρνας Τέχνης της Νέας Υόρκης, μέχρι την επιστροφή του στην Ευρώπη.

Ο επαναπατρισμός το 1981, έπειτα από σχεδόν σαράντα χρόνια, ήταν ενθουσιώδης, αλλά και επώδυνος. Ποια πόλη και ποιο μουσείο της Ισπανίας θα αποκτούσε το σύμβολο της Ιστορίας; Οι Βάσκοι απαιτούσαν να πάει στην Γκερνίκα ή στο γειτονικό Μπιλμπάο. Πέρασαν χρόνια για να βρεθεί η λύση της Μαδρίτης και του Μουσείου Πράδο. «Επέστρεψε κι ο τελευταίος εξόριστος», ήταν ο αναλογών φόρος τιμής.

Ακολούθησε ακόμη ένα ταξίδι, το τελευταίο αλλά όχι ανώδυνο, από το Πράδο στο Ρέινα Σοφία, όταν το τελευταίο χρίστηκε εθνικό μουσείο. «Ο δρόμος από τη φιλοπόλεμη διάθεση έως τη συμφιλίωση είχε υπάρξει μακρύς», σχολιάζει ο

συγγραφέας στην εξαιρετική βιογραφία της «Γκερνίκα». Ένα βιβλίο με πολλές πληροφορίες και προσεγγίσεις, ιστορικές και καλλιτεχνικές, για το πιο γνωστό έργο τέχνης.

«Η δύναμη της Γκερνίκα να καθηλώνει, παρά τα εκατομμύρια αντίγραφα της που έχουν κυκλοφορήσει, ποτέ δεν υποβαθμίστηκε. Η αποστροφή που εκφράζει προς την ανθρώπινη βαρβαρότητα και η κραυγή της για ελευθερία και ειρήνη εξακολουθούν και σήμερα να υπάρχουν όπως την πρώτη ημέρα που ο Πικάσο ακούμπησε το πινέλο στον καμβά, το 1937» («ΓΚΕΡΝΙΚΑ - Η ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΕΝΟΣ ΣΥΜΒΟΛΟΥ ΤΟΥ 20ού ΑΙΩΝΑ» ΓΚΕΪΣ ΒΑΝ ΧΕΝΣΜΠΕΡΓΚΕΝ (Μετάφραση: Αδωνις Σάμψων - Επιμέλεια: Γιώτα Καραγιάννη- Εκδόσεις «Μικρή Αρκτος», σελ. 392)

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ερωτήσεις –για τη Γκουέρνικα του Πικάσο - το μεγαλύτερο αντιπολεμικό έπος της σύγχρονης εποχής.

- 1. Τι ενέπνευσε τον Πικάσο ώστε να δημιουργήσει τη Γκουέρνικα;**
  - A. Το δράμα του ισπανικού εμφύλιου πόλεμου.
  - B. Ο βομβαρδισμός της βασκικής πόλης και ο θάνατος εκατοντάδων ανθρώπων
  - Γ. Η Διεθνής έκθεση στο Παρίσι
  - Δ. Η δικτατορία του Φράνκο
- 2. Πως ο πίνακας εκφράζει μια νέα ριζοσπαστική κατεύθυνση στην τέχνη του Πικάσο;**
  - A. Είναι η πρώτη φορά έκανε μια απροκάλυπτη πολιτική καταγγελία με τη ζωγραφική
  - B. Είναι η πρώτη φορά που χρησιμοποιεί λάδια σε καμβά
  - Γ. Είναι η πρώτη φορά που χρησιμοποιείται ο συμβολισμός
  - Δ. Είναι η πρώτη φορά που παρουσίασε ένα κεφάλι αλόγου
- 3. Τι είναι αυτό που κάνει τον πίνακα ένα παγκόσμιο αντιπολεμικό σύμβολο;**
  - A. Επειδή αντιπροσωπεύει κάθε λαό και κάθε έθνος
  - B. Επειδή απεικονίζει γυναικείες μορφές
  - Γ. Επειδή εστιάζει το ενδιαφέρον της στα θύματα του πολέμου, στις συνέπειες του πολέμου
  - Δ. Τα σκουρόχρωμα χρώματά του
- 4. Ποια χρώματα κυριαρχούν στο έργο;**
  - A. Μπλε & πράσινο
  - B. Γκρι & λευκό
  - Γ. Άσπρο & μαύρο
  - Δ. Λευκό & Μπλε
- 5. Γιατί ο Πικάσο επέλεξε μόνο αυτά τα χρώματα**
  - A. Για να προτείνει νέους τρόπους εικαστικής έκφρασης
  - B. Γιατί έπασχε από αχρωματοψία
  - Γ. Για να ενισχύσει την δραματική ένταση
  - Δ. Τίποτα από τα παραπάνω
- 6. Που εκτέθηκε πρώτη φορά ο πίνακας και γιατί;**
  - A. Στο Μουσείο του Λούβρου στο Παρίσι για να δείξει το μεγαλείο του ως ζωγράφος
  - B. Στο Musee de Orsay στο Παρίσι επειδή το αγόρασε άγνωστος συλλέκτης

- Γ. Στο Metropolitan Museum of Modern Art (MET) στη Νέα Υόρκη, ως μέρος περιοδεύουσας έκθεσης.
- Δ. Στο ισπανικό περίπτερο, στη Διεθνή Έκθεση των Παρισίων το 1937, για να υποστηρίξει την εξόριστη κυβέρνηση της δημοκρατικής Ισπανίας.

7. Τι συμβολίζει το χέρι που κρατά το σπασμένο ξίφος στο πρώτο επίπεδο;

- A. Ότι στον πόλεμο οι άνθρωποι ακρωτηριάζονται
- B. Συμβολίζει το μάταιο της ατομικής αντίστασης μπροστά στον αεροπορικό βομβαρδισμό
- Γ. Ότι κάποιοι διέθεταν ισχυρότερα όπλα
- Δ. Ότι ορισμένες χώρες παρά τις προόδους της τεχνολογίας πολεμούσαν ακόμη με σπαθιά

8. Που βρίσκεται τώρα ο πίνακας;

- A. Στο Μουσείο του Λούβρου στο Παρίσι
- B. Στο Μουσείο ντελ Πράδο στη Μαδρίτη
- Γ. Στο Metropolitan Museum of Modern Art (MET) στη Νέα Υόρκη
- Δ. Στο Εθνικό Μουσείο Τέχνης Βασίλισσα Σοφία στη Μαδρίτη

Απαντήσεις: 1. (B) 2. (A) 3. (Γ) 4. (Γ) 5. (Γ) 6. (Δ) 7. (B) 8. (Δ)

**ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ**

Το παρόν ερωτηματολόγιο συμβάλει στην αξιολόγηση του Εκπαιδευτικού Προγράμματος και στην ανάπτυξη του, σύμφωνα με τη γνώμη των συμμετεχόντων εκπαιδευτικών. Η γνώμη σας επομένως διευκολύνει τη βελτίωσή του και την αποτελεσματικότητά του. Σας παρακαλούμε να διαβάσετε προσεκτικά και να απαντήσετε στις ερωτήσεις που ακολουθούν στις επόμενες

Φύλο: Άνδρας ..... Γυναίκα.....

Ειδικότητα.....

Χρόνος Εργασίας:.....

Σπουδές : ΑΕΙ/ΤΕΙ, Μεταπτυχιακά, Άλλο.....

Πώς ενημερωθήκατε για το πρόγραμμα;.....

Πόσες τάξεις συμμετείχαν.....

Πόσοι μαθητές.....

Πόσο ήταν η συνολική διάρκεια του εκπαιδευτικού προγράμματος;.....

Ο χώρος διεξαγωγής του προγράμματος ήταν:

στο σχολείο ..... στο μουσείο... και στα δύο..... αλλού.....

Σημειώστε με ένα «✓» έναν αριθμό που περιγράφει καλύτερα τη γνώμη σας σύμφωνα με την παρακάτω κωδικοποίηση: 1= καθόλου, 2= λίγο, 3= μέτρια, 4 = πολύ και 5= πάρα πολύ

Πόσο μείνατε ικανοποιημένος /η από την γενική οργάνωση του εκπαιδευτικού προγράμματος; 1..... 2..... 3..... 4..... 5.....

Πόσο ικανοποιητικοί ήταν οι χώροι διεξαγωγής του εκπαιδευτικού προγράμματος; 1..... 2..... 3..... 4..... 5.....

Πόσο βοήθησε ο αριθμός των συμμετεχόντων στην καλή εξέλιξη του εκπαιδευτικού προγράμματος; 1..... 2..... 3..... 4..... 5.....

Πόσο χρήσιμο ήταν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα για τη γενική σας ενημέρωση; 1..... 2..... 3..... 4..... 5.....

Πόσο χρήσιμο ήταν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα σχετικά με το αντικείμενο της εργασίας που ήδη κάνετε ή που θα κάνετε; 1..... 2..... 3..... 4..... 5.....

Πόσο εύκολα ήταν κατανοητές στους μαθητές οι γνώσεις που διαχειριζόταν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα; 1..... 2..... 3..... 4..... 5.....

Πόσο εύκολο νομίζετε ότι είναι να πραγματοποιείται ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα για την τέχνη και τον πολιτισμό; 1..... 2..... 3..... 4..... 5.....

Θα συστήνατε σε συναδέλφους σας να παρακολουθήσουν ένα ανάλογο εκπαιδευτικό πρόγραμμα; 1..... 2..... 3..... 4..... 5.....

Οι πληροφορίες που βρήκατε σας ικανοποιούν; 1..... 2..... 3..... 4..... 5.....

Το ενημερωτικό υλικό σας ικανοποίησε; 1..... 2..... 3..... 4..... 5.....

Το φύλλο εργασίας το θεωρείτε περιττό; Ναι..... Όχι.....

Γιατί.....

Μετά τη χρήση του φακέλου υπήρξε εργασία μαθητών βασισμένη στο πρόγραμμα;

Ναι..... Όχι.....

Αν ναι παρακαλούμε να μας στείλετε σύντομη περιγραφή των δραστηριοτήτων ή των εργασιών αυτών στην ηλεκτρονική διεύθυνση: pladia@cc.uoi.gr

Παρατηρήσεις- Υποδείξεις

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....